

ZANIMIVOST PRI DODAJANJU MATICE

MILAN ZUPANČIČ

Lani sem pri nakupu in dodajanju matice doživel zanimivo izkušnjo, ki bo mogoče koristila tudi drugim čebelarjem. Matico sem kupil pri vzrejevalcu, in to zelo lepo in živalno. Dala sva jo v matičnico in ji dodala spremljevalke in hrano. Nato sem se odpravil domov. Kmalu sem opazil, da so spremljevalke postale nekoliko nemirne, nato pa so obležale kot mrtve in še preden sem prišel domov, je tudi matica že skoraj povsem obnemogla oziroma opešala. Ko sem prišel do čebelnjaka, ni več kazala znamenj življenja. Na srečo sem imel družino že pripravljeno za sprejem matice, tako da sem ji matičnico z matico takoj dodal. Matičnico sem odprl in odstranil spremljevalke, odvezel pa sem tudi sladkorno testo, ker sem sumil, da so zaradi tega čebele obležale kot mrtve.

No, in ko sem že mislil, da sem izgubil matico, se je zgodilo nekaj zelo zanimivega. Čebele so začele negovati omrtvičeno matico in jo krmiti in v nekaj urah je oživela, po nekaj dneh pa že normalno zalegala. In nauk te zgodbe? Kadar se čebelarjem zgodi kaj podobnega, naj matice ne zavržejo, čeprav je videti že mrtva, ampak naj jo prepustijo čebelarjem, ki so očitno sposobne delati tudi »čudeže«. Naj omenim še eno izkušnjo z maticami. V družini, v kateri se je izlegla neoplojena matica, sem pri pregledu po pomoti dodal oplojeno matico. Čebele so takoj, ko so začutile, da je v panju oplojena matica, uničile svojo neoplojeno matico. Zato bodimo vedno previdni, kajti čebele takoj kaznujejo čebelarjevo napako.

DVAJSET LET ZAKLADE IN ZAKLADNEGA ČEBELARJENJA Z AŽ PANJI

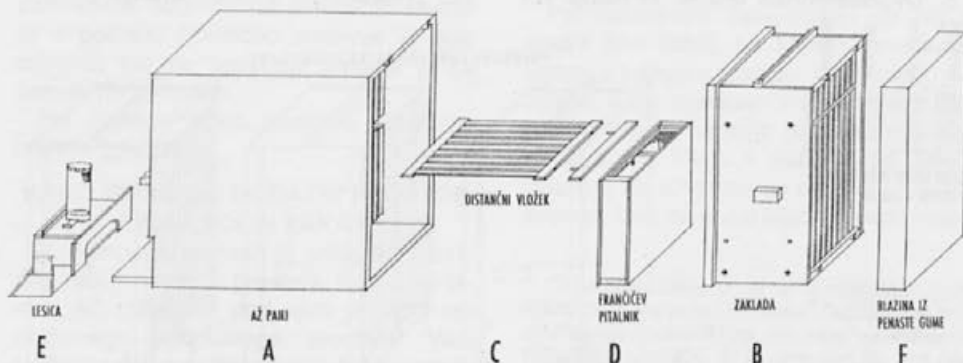
(Prvi del)

MARJAN DEBELAK

Čeprav sem o zakladi in zakladnem čebelarjenju že veliko objavljal, je po več kot dvajsetih letih od njegovega nastanka in torej po dolgoletnih izkušnjah mogoče strniti nekatera najpomembnejša tehnična in metodološka spoznanja tega posebnega načina čebelarjenja z AŽ panji.

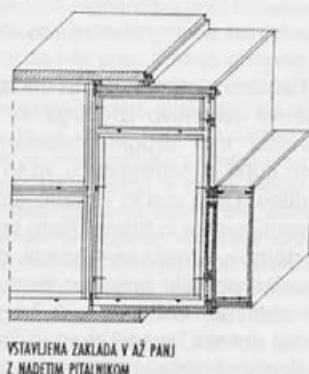
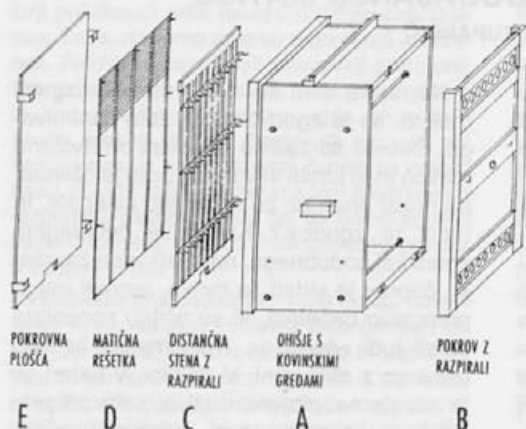
KAJ POTREBUJEMO ZA ZAKLADNO ČEBELARJENJE

1. Seveda predvsem **AŽ panj oziroma žnideršiča katere koli mere ali izvedbe.** Značilnost AŽ panja sta dva oddelka ali dve etaži, v katerih je glede na širino panja 18, 20, 22 ali 24 satov AŽ mere.

Panjski pripomočki za zakladno čebelarjenje. Risba: dipl. inž. arh. Marjan Debelak

SESTAVNI DELI ZAKLAD

Današnja zaklada. Avtorsko delo: Igor Frančič in Marjan Debelek. Risba dipl. inž. arh. Marjan Debelek

2. Zaklado, to je tretji, premični oddelek AŽ panja, v katero spravimo glede na širino žnideršiča 8, 9, 10 ali 11 satov AŽ mere v pokončni legi oziroma en sat manj, kot jih gre v eno etažo AŽ panja. Z zaklado povečamo prostornino AŽ panja približno za polovico.

3. Distančni vložek z montažno podokensko letvico – z njim nadomestimo okvir z matično rešetko. Matične rešetke na tem mestu pri zakladnem čebelarjenju ne potrebujemo.

4. Frančičev pitalnik z večjo stranico v velikosti spodnjega okenca AŽ panja, prostornine 5–6 litrov. Z njim lahko uravnava mo odzvem klaje tako, da zmanjšujemo ali povečujemo dostopno odprtino v pitalno korito (najmanjši odzvem je približno 1 liter v 24 urah skozi odprtino premera 8 mm).

5. Dvonamensko lésico, ki deluje kot

vračalec (lovilec) morebitnih rojev. V obdobju rojenja jo nataknejo pred žrelo, če v zakladi z matično rešetko nimamo matice, z manjšimi dopolnili jo uporabljamo tudi kot smukalnik cvetnega prahu.

6. Opažno blazino iz penaste gume, debelo približno 8 cm in nekoliko večjo od notranjega oboda AŽ panja.

Brez mizarskih posegov v AŽ panj z zaklado spremenimo tudi najmanjši žnideršič v velikoprostorninski panj s 26, 29, 32 ali 35 sati AŽ mere in še dodatnim prostorom. Z njo lahko podvojimo donose in se rešimo strahu pred rojenjem.

KAKŠNE SO KONSTRUKCIJSKE ZNAČILNOSTI ORIGINALNE ZAKLAD?

V dvajsetih letih uporabe zaklade v praksi je nastalo nekaj sprememb in izpopolnitev. Zdajšnja zaklada je še vedno konstrukcijsko preprosta in v celoti izrablja prostor.

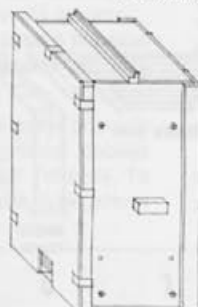

NAČINI IZRABE DODATNEGA PROSTORA V ZAKLADI

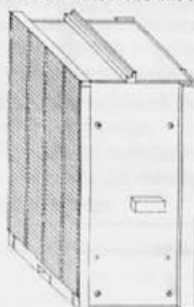

GRADILNI IN LOČILNI VLOŽEK

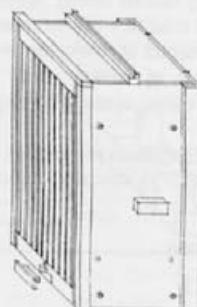
PRIPRAVA ZAKLAD ZA RAZLIČNE RABE

KOT SAMOSTOJNI PANJ

Z MATIČNO REŠETKO

BREZ MATIČNE REŠETKE

Njena konstrukcija pa je prilagojena trem poglavitnim načinom rabe, ki so se izoblikovali v tem obdobju: brez matične rešetke, z matično rešetko in kot samostojen panj. Tudi v notranjosti zaklade so spremembe: izvedene so premične nosilne kovinske grede za satnike, z navoji in navojnimi maticami na treh različnih višinah, to pa omogoča štiri osnovne izrabe dodatnega prostora v zakladi: z naležnimi satichi, s satichi na gredi, z gradilno-ločilnim vložkom zgoraj in gradilno-ločilnim vložkom spodaj.

Sicer pa je zaklada sestavljena iz **ohišja** (A), **pokrova ali vratca** (B), **distančne stenske rešetke** (C), **matične rešetke** (D) in **pokrovne plošče** (E). Podrobnosti so razvidne iz priloženih risb.

KAKO JE ZAKLADA PRIKLJUČENA AŽ PANJU IN KAKŠNO JE NJENO PREZRAČEVANJE?

Zaklada le za približno 17 cm povečuje dolžino panja.

Pri čebelarjenju na stojišču pritrdimo zaklado na AŽ panj z dvema škrnjakoma na zgornjem robu AŽ panja. Če prevažamo, jo pritrdimo še z dvema škrnjakoma na spodnjem robu AŽ panja. Samo ob prevozih je treba utrditi satnike v AŽ panju s premičnimi satnima razpiraloma (za spodnjo in zgornjo vrsto satov).

Prav razdaljo zaklade od satov v AŽ panju (7–8 mm) zagotovimo s pravilno nameščeno gornjo pritrdilno letvico in pravilno nameščenima stranskima ročajema na zakladi.

Za učinkovito prezračevanje (med prevozi in tudi na vrhuncu sezone) skrbijo zamrežene odprtine na pokrovnih vratcih in v podnici. Podnično zračenje je zelo ugodno, ker ne povzroča prepaha in ga čebele ne zamašijo.

Na zaklado lahko obesimo Francičev pitalnik (glej risbo).

KAKO IZRABIMO DODATNI PROSTOR V ZAKLADI IN ZAKAJ?

Konstrukcija zaklade je prilagojena različni rabi notranjega prostora. Nad vstavljenimi AŽ satniki ali pod njimi je 9–10 cm dodatnega uporabnega prostora. Vanj lahko vstavimo **satice** ali **poseben vložek**, ki čebelarom omogoča prosto gradnjo satja

V zaklado vložimo pokonci obrnjene običajne AŽ satnike, nanje pa lahko tudi dodatne naležne satice – pri tem načinu ne posegamo velikokrat v panj. Foto: Marjan Debelak

ali umik pašnih čebel, vanj lahko polagamo krmilne pogače in še kaj.

Vsak kosček prostora v panju je dragocen in pri AŽ panjih ga ni nikoli preveč!

Ob pomoči saticev (to so izrezani najlepši deli starejših satov, ki jih nameravamo pretopiti, vgrajeni v posebne satnike pridobimo za dva do tri normalne sate AŽ mere prostornine.

Pri zakladnem čebelarjenju so največ vredni taki satichi, pri katerih prestavimo matico z zalego v zaklado. Venci medu nad zalego tedaj nastajajo v saticih in matica ima za zalego na voljo domala vse celice v AŽ satih! Medu v saticih nad zalego čebelarom ne odvezujemo prej kot ob koncu sezone, tako da imajo kljub našemu »ropa-

* Originalna zaklada je avtorsko delo Igorja Franciča in Marjana Debelaka. Tako kot vsi drugi omenjeni pripomočki za zakladno čebelarjenje, vključno z uporabo, ki jo opisujem, je bila prvič izčrpno prikazana v Slovenskem čebelarju, št. 5, 1978.

Zaklada s priprtim pokrov-
cem, na katerega je obešen
Francičev pitalnik. Na steni
zaklade so vidne odprtine
za kovinske nosilce satni-
kov, na različnih višinah.

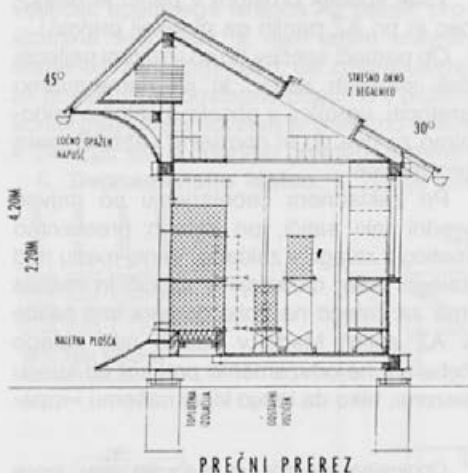
Satiče lahko zlagamo tudi
na kovinske nosilce ločeno
od AŽ satov

V zaklado lahko damo tudi
samo AŽ satnike, tako da
spodaj vstavimo gradilno lo-
čilni vložek. Foto za vse sli-
ke: Marjan Debelak

nju« medišč tik ob zalegi stalno železno
rezervo hrane.

Posebni vložek pa lahko vstavijo v za-
klado tisti čebelarji, ki se ne želijo ukvarjati
s saticami, vendar želijo ta prostor koristno
uporabiti (za prosto gradnjo satja, trotovske
zalego pri vložku spodaj, med v satju itd.

Prerez skozi čebelnjak. Lahko delo z zakladami
omogoča odstavna mizica na kolesčkih. Risba
in osnutek: dipl. inž. arh. M. Debelak

Pri čebelarjenju z zakladami se pojavi
problem dvigovanja in prenašanja zaklad.
Le z odstranitvijo zaklade namreč lahko
pridemo do preostalih satov v AŽ panju.
Čeprav so popolnoma napolnjene zaklade
kar precej težke (od 10 do 20 kg), je
premikanje in prenašanje zaklade razme-
roma lahko opravilo, ker je ozka. Čebelar
prime zaklado za stranska ročaja in jo
nasloni na svoje telo. V takem položaju
zaklado brez prevelikega navora prenese-
mo. Pri takem prenašanju zaklade imamo
popolnoma zravnano hrbtnico, to pa je
nujno.

Če čebelar zaradi različnih razlogov ne
zmore naporov pri dvigovanju in prenaša-
nju polnih zaklad, sva si s prijateljem zami-
slila pripomoček, ki to težavo v celoti odpra-
vi. Z našim AŽ panjem čebelarimo v čebel-
njakih, v katerih so tla razmeroma gladka,
tako da po njih z lahkoto premikamo pri-
merno urejeno **odstavno mizico na koles-
cih**, morda celo dve, vsako za eno vrsto
panjev. Mizica naj bo samo kakšen milime-
ter nižja od spodnje ploskve zaklade. Čebel-
lar mizico pripelje pod zaklado. Zaklado
odpne od AŽ panja in jo potegne na mizico.
Mizico z zaklado lahko odpelje kamor koli
v čebelnjak, dokler zaklade ne vrne.

Toliko za danes. Prihodnjič pa še o
poglavitnih in doslej najuspešnejših oblikah
zakladnega čebelarjenja z AŽ panji.

večino čebelarjev, ki čebelarijo s carnico, in tistimi, ki preizkušajo buckfaško čebelo, izbruhnila prava vojna. Številni čebelarji z novo čebeljo pasmo na skrivaj. Da je boj zares oster, potrjujejo besede nekega nemškega čebelarja, ki je omenil, da v Nemčiji prihaja celo do požigov panjev z buckfaškimi čebelami.

Tudi sicer smo na srečanju v Gradcu dobili občutek, da je privržencem čebele buckfast pomemben le večji zaslužek (večji donos medu), dolgoročne – sicer še neznane oziroma negotove posledice širjenja neprvotne čebelje vrste pa so jim malo mar.

Kljub temu da (osebno sem o tem prepričan) ne bomo nikoli zapustili naše kranjice in se prodali cenenim propagandi o boljših donosih buckfaške čebele, je prav, da omenimo nekaj njenih najpomembnejših lastnosti.

Čebela buckfast potrebuje za svoj razvoj več prostora. Matica obilno zalega med celotno čebelarsko sezono, spremembe razmer v naravi pa nanjo ne vplivajo. Za svoj razvoj oziroma obstoj potrebuje veliko hrane – medu. Jesenskega krmljenja s sladkorjem ne prenese. Čebelje družine te pasme, jeseni krmljene s sladkorno raztopino, spomladi odmro.

V nemškem čebelarskem glasilu Imkerei – technik magazin, št. 4/93, je navedenih več pogojev za uspešno čebelarjenje z omenjeno čebelo. To so:

a) velik panj z enim velikim plodiščem (prostorom za zaleganje)

b) razmestitev panjev v skupine po 4 (vsak panj ima izlet v drugo smer);

c) veliko število družin;

č) vzreja matic točno po navodilih brata Adama;

d) prašenje praha matic v narejencih z dovolj medu in cvetnega prahu ter čebelami vseh starosti. Matica ne sme biti nikoli zaprta v kletki, to pa velja tudi za še neizleženo matico v matičniku;

e) na razpolago mora biti dovolj dobra lokacija za vzrejo matic.

V Nemčiji se je v praksi menda pokazalo, da je čebelarjenje z buckfaško čebelo uspešno šele pri povprečnih donosih več kot 40 kg medu na panj, sicer dohodek od pridelkov ne pokriva večjih stroškov, povezanih s čebelarjenjem s to čebelo.

Vse te navedbe so zadosten razlog, da se Slovenija oziroma naši kranjci ni bati buckfaške čebele. Naša čebela – kranjska sivka – ima zelo veliko stalnih dobrih lastnosti, zaradi katerih je postala znana v svetu, tako da je danes med najbolj cenjenimi vrstami čebel. Vsi zavedni slovenski čebelarji smo prepričani, da je za naše razmere naša kranjska najboljša čebela, zato ne bomo dovolili, da bi si zaradi neznanja ali naše nepazljivosti nekdo privoščil avanturo z buckfaško čebelo. S tem bi namreč ogrozil čistost kranjske sivke, dokazal pa bi tudi, da ne sodi med zavedne slovenske čebelarje.

Vsekakor je prav, da smo čebelarji seznanjeni z buckfaško čebelo. Gotovo pa je ob tem treba opozoriti tudi na nepopravljivo škodo, ki bi jo buckfaška čebela lahko povzročila kranjci. Zato slovenski čebelarji že vnaprej odločno zavračamo kakršne koli poskuse z buckfaško čebelo v Sloveniji.

Bodimo ponosni na našo čebelo – kranjsko sivko, ki je bila, je in bo še naprej zvesta spremljevalka slovenskega naroda.

DVAJSET LET ZAKLADE IN ZAKLADNEGA ČEBELARJENJA Z AŽ PANJI

MARJAN DEBELAK

(Drugi del)

Sporočilo.

Deli teksta in objavljene risbe v tem članku so iz gradiva, ki ga je avtor članka pripravil za novo čebelarsko knjigo z naslovom: »Slovenski čebelar in kranjska čebela«.

V njej bo bralec našel vse najpomembnejše in najnovejše podatke ter navodila za čebelarjenje

v naših krajih. Pri tem zahtevnem projektu, ki ga vodi dr. Janez Poklukar, sodelujejo številni prekaljeni čebelarski pisci, praktiki in teoretiki. Bralce Slovenskega čebelarja na to knjižno novost, ki je v pripravi, že zdaj opozarjamo in jo priporočamo.

Uredništvo

Z AŽ zaklodo za približno 56 odstotkov povečamo delovno (satno) prostornino AŽ panja. To je nekoliko več, kot bi dosegli z dodajanjem še ene (tretje) etaže panja. Kar prav imamo, če trdimo, da je AŽ panj pridobil ali našel

z zaklodo svoji tretji panjski oddelek.

Priključitev tretjega oddelka od zadaj in zakladno čebelarjenje nasploh sprožata vrsto vprašanj in odgovorov iz dvajsetletne preizkusne dobe (glej tabelo):

VPRAŠANJE	ODGOVOR
Ali je obračanje satov škodljivo?	Nikakor ne, preizkušeno.
Ali je lega gnezda (matice z zalego) v zakladi za matično rešetko škodljiva (ker je stran od žrela)?	Nikakor ne, preizkušeno.
Ali tako povečan panj lahko napolni družina z eno matico?	Vsekakor da, preizkušeno.
Ali imamo pri nas takšne pašne razmere, da se splača čebelariti s tako močnimi družinami?	Imamo jih, preizkušeno.
Ali ni pretežno odstavljati in pristavljati zaklade?	Ni, ker so ozke in jih naslanjamo na svoje telo ali si v čebelnjaku omislimo odstavno mizico na kolescih.
Ali panje z zakladami lahko prevažamo?	Lahko, če upoštevamo nekaj dodatnih nasvetov in če imamo ali si uredimo nekoliko več prostora v prevoznem čebelnjaku.
Ali moramo zaklodo vedno snemati s panjev; koliko imamo s tem dela in koliko skladiščnega prostora porabimo...?	Lahko jih imamo tudi stalno na panju, če čebelarimo v čebelnjaku in s posebno tehnologijo (lésice!); v nasprotnem je treba pretehtati, kaj se izplača, in ali je vredno napora.
Ali je zaklada lahko tudi brez satičev, ki so za marsikoga neprimerni?	Lahko shajamo brez satičev z drugačno izrabo prostora, vendar so satiči zelo koristni in je treba pretehtati, kaj se izplača.
Ali ni čebelarjenje z močnimi družinami ugodno le v letih z dobro pašo, sicer pa škodljivo?	Dokazano: močne družine povprečno tudi v letih slabe paše naberejo veliko več kot slabše razvite družine!
Ali nakup zaklade zelo podraži čebelarjenje?	Ne! Namesto AŽ panjskih vrat in AŽ okvirja z matično rešetko, ki ju pri zakladnem čebelarjenju ne potrebujemo več, bi lahko poplačali vsaj polovico vrednosti zaklade. Če je čebelar vsaj nekoliko spreten, lahko zaklodo sestavi sam.

ZAKLADNO ČEBELARJENJE

Uspešno čebelarjenje v standardnih AŽ panjih z uporabo zaklade ali na kratko zakladno čebelarjenje zahteva določeno znanje in upoštevanje nekaterih pravil.

Prvo in najpomembnejše pravilo je, da **moramo čebelariti z veliko močnejšimi družinami**, kot je mogoče in v navadi pri »navadnem« čebelarjenju z AŽ panji. Ker z zaklodo delovno ali satno prostornino AŽ panja povečamo za nekaj več kot polovico,

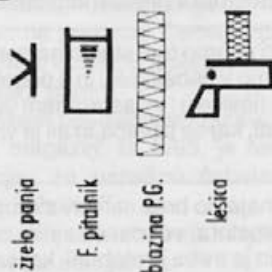
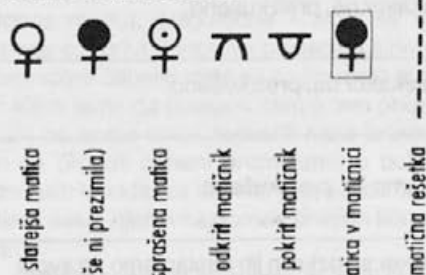
moramo poskrbeti, da bodo tudi družine v tako razširjenem panju imele ustrezno več čebel, ki bodo poskrbele za pričakovane večje donose.

To dosežemo z upoštevanjem drugega pravila, po katerem moramo **zazimiti**

LEGENDA

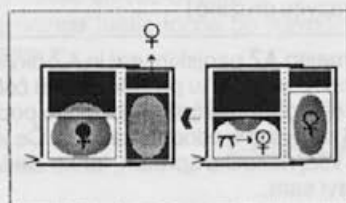
(pojasnilo nekaterih znakov, ki so uporabljeni na risbah)

Risbe zasnoval Marjan Debelak in računalniško obdelal Boštjan Debelak.

A

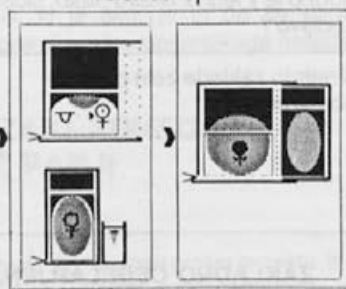
Potek ob menjavi matic

Potek brez rojne krize

Potek ob rojni krizi

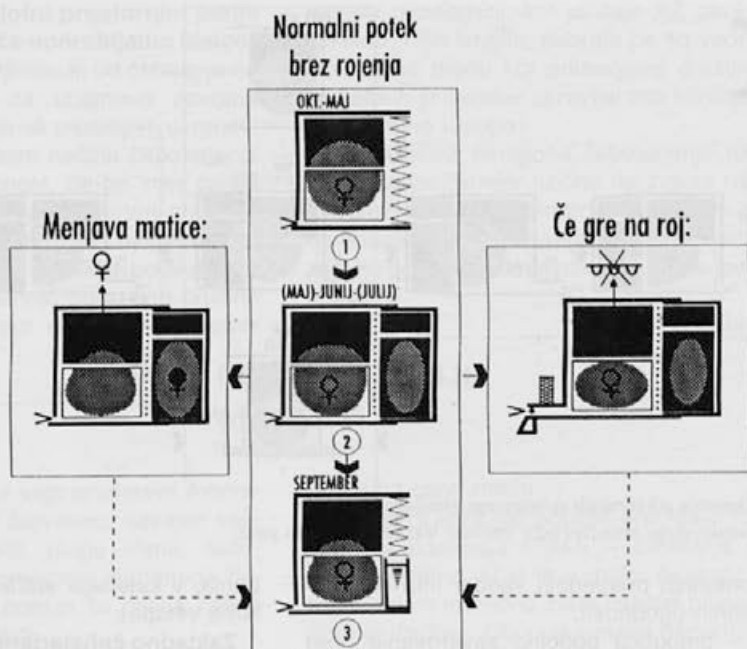
močne družine v obeh etažah AŽ panja brez ločevalne matične rešetke med njima. Zgodaj spomladi takšna družina veliko izdatneje zalega, ker je v veliki gruči, ima od jeseni obilno zalogo hrane (**sladkornega medu ter peloda**), je toplo in zračno odeta, se medsebojno ogreva v skladanici in čebelnjaku, predvsem pa ima dovolj satja, ki je velika spodbuda za močnejši razvoj. Opazovanja nedvomno potrjujejo, da močna družina, zazimljena v dveh etažah AŽ panja napolni obe etaži s čebelami, zalego, medom in obnožino domala v enakem času, kot to stori v eni etaži zazimljena družina.

Tretje pravilo je, da moramo pri zakladnem čebelarjenju matici **omogočiti in čim dlje ohranjati največjo možno zmogljivost zaleganja**. Za nobeno pričakovano pašo naj se ne zmanjša največje možno število pašnih čebel v družini. Maksimalna zmogljivost zaleganja v močni družini je približno 3000 jajčec na dan. Tak tempo zaleganja družine lahko matica ohranja (in zmore) dobra dva meseca (od druge polovice aprila do druge polovice junija), zato je v takšni družini v obdobju glavnih paš (junij – julij) povečini po 100.000 čebel. V obdobju rojenja (maj – junij) približno enaka (maksimalna) količina vseh razvojnih stopenj zalege občutno zmanjša nagnjenje

Shematični prikaz metode močno poenostavljenega intenzivnega zakladnega čebelarjenja.

Temeljni ukrep: gnezdo v zakladi; značilnost: matica za matično rešetko na zakladi.

B

Intenzivno zakladno čebelarjenje (matica v AŽ, zaklada = medišče)

družin k rojenju, saj se razmerje med deležem odkrite in pokrite zalege ne spreminja.

Načini zakladnega čebelarjenja

Načine zakladnega čebelarjenja ločimo po tem, v katerem ali v katerih oddelkih panja se lahko matica po priklučitvi zaklade neovirano giblje:

1. v zakladi (v enem oddelku),
2. v obeh etažah AŽ panja (v dveh oddelkih),
3. v AŽ panju in zakladi (v treh oddelkih).

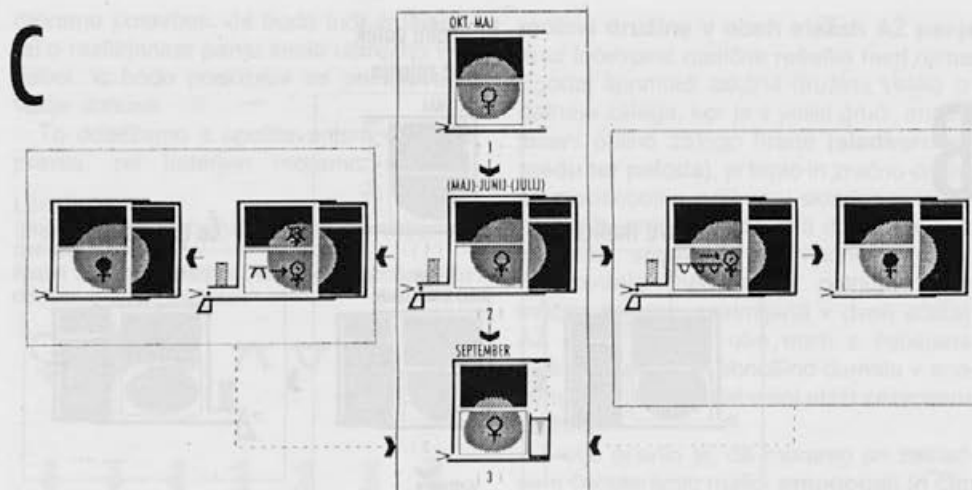
Zazimitev, prezimovanje in zgodnji spomladanski razvoj potekajo v vseh treh primerih enako. Družina je v obeh etažah AŽ panja. Razlika se pokaže v pašnem obdobju ali nekoliko prej, ko pri »navadnem« čebelarjenju z AŽ panji odpiramo medišče in vanj prestavljamo zalego; pri zakladnem čebelarjenju pa tedaj že dodajamo zaklado ali tretji oddelek AŽ panja.

Pri prvem in drugem načinu zakladnega čebelarjenja imamo na zakladi matično rešetko, pri tretjem načinu pa matične rešetke ni.

Doslej najbolj preizkušeno in uspešno je zakladno čebelarjenje z matico v zakladi. Zahteva sicer nekaj več ukrepov in

Zaklade so vsestransko uporabne. Na fotografiji se v nastavljeno zaklado lovijo tudi pobegli roji. Foto: M. Debelak

Shematični prikaz metode ekstenzivnega zakladnega čebelarjenja.
Temeljni ukrep: namestitev lesice; značilnost: brez matične rešetke v panju.

kontrolnih pregledov, vendar ima vrsto izjemnih ugodnosti:

- omogoča popolno zavarovanje pred izrojitvijo (matica je za matično rešetko),
- kontrolni pregledi so preprosti (gnezdo je pri roki in v zakladi pregledno),
- omogoča preprosto ustavitev rojilne krize (zaklado začasno odstavimo),
- omogoča koncentracijo medu, obnožine in zalege v oddelke (med v zgornji etaži AŽ panja in na saticih v zakladi, obnožina v spodnji etaži AŽ panja, zalega v zakladi),
- omogoča preprosto vzrejo in menjavo matice (matičnik vcepimo v prednji del

panja, v katerega stara matica iz zaklade nima vstopa).

Zakladno čebelarjenje z matico v obeh etažah AŽ panja zahteva v primerjavi s prvo različico res nekoliko manj in lažjih ukrepov, dokler vse poteka brez rojne krize. Ob rojni krizi pa je pri tej različici več dela, saj moramo matico in matičnike iskati v obeh etažah. Prav tako nismo zavarovani pred izrojitvijo (matica spredaj ima prost izhod), kontrola je otežena (treba je odstraniti zaklado), ni tolikšne koncentracije medu, obnožine in zalege; v panju ob stari matici ne moremo vzrežati mlade matice...

Zelo zanimivo je zakladno čebelarje-

Slikane zaklade so v čebelnjaku avtorja članka. Po dvajsetih letih rabe in preizkušanja različnih konstrukcijskih rešitev so na pogled nekoliko manj ugledne, vendar še vedno odlično uporabne saj so v čebelnjaku dobro zaščitene

nje z matico v celotni prostornini panja (AŽ + zaklada) – če uporabljamo léscico!

To je način čebelarjenja, ki od čebelarja ne zahteva ukrepov za uravnavo oziroma spodbujanje razvoja ali protirojnih ukrepov. Čebelar mora pri tem načinu čebelarjenja vzeti v zakup možnost, da bo imel zaradi morebitnega rojenja nekoliko manj pridelka. Koliko manj, doslej še ni bilo mogoče ugotoviti, kljub temu da poskusi potekajo že štiri leta. Doslej namreč poskusne družine v tako veliki in tako ugodno razporejeni

panjski prostornini, kot jo daje AŽ panj z zaklado, niso izrojile, nabrale pa so vedno prav toliko medu kot primerjalne družine, pri katerih je čebelar opravljal vse razvojne in protirojne ukrepe.

Ta različica omogoča čebelarjenje tudi tedaj, kadar čebelar fizično ne zmore razmeroma zahtevnih ukrepov v panju in pri ogrebanju rojev z visokega drevja ali kadar za tako delo nima časa oziroma je dlje časa odsoten.

(Se nadaljuje)

S POTI PO AVSTRALIJI

MILAN RUNTAS

(nadaljevanje)

V prejšnji številki sem predstavil Avstralijo, kot jo doživlja Slovenec, nevajen velikanskih razsežnosti, blage klime, radodarne narave in razmeroma lagodnega življenja, kakršnega ponuja ta daljna celina neomejenih možnosti.

Tudi čebelarstvo ima tu zelo velike možnosti: bogata gozdna pasišča v čistem naravnem okolju, zanemarljive stroške za vzdrževanje čebeljih družin (stroškov zdravljenja čebel skoraj nimajo, krmljenja s sladkorjem praktično ne poznajo, standardizirana čebelarska oprema je za naše razmere zelo poceni itd.), celo s prodajo medu imajo manjše probleme kot mi, predvsem zaradi velikega trga (Avstralija je članica Commonwealtha). Kljub temu pa tudi avstralski čebelarji niso zadovoljni s

prodajno ceno medu.

Tokrat bi vam rad поблиže predstavil našega primorskega rojaka – čebelarja g. Stanka Starca, ki si je v daljni Avstraliji s trdim delom in pridno ženo ustvaril prijeten dom in družino. Ob vsakdanjem napornem delu v tovarni je pogrešal stike z naravo, zato se je začel zanimati za čebele. Najprej je čebelaril le za razvedrilo, po predčasni upokojitvi pa se je resno oprijel čebelarstva. Čeprav živi skoraj sredi Melbournea, mesta s štirimi milijoni prebivalcev, čebelarji s približno 100 čebeljimi družinami v LR panjih. Že zadnjič sem omenil, da morajo avstralski čebelarji število čebeljih družin prilagoditi naravnim danostim posameznega pasišča. Tudi naš znanec g. Starc je svoje čebele razdelil na tri, včasih celo

Cvetoči vrtovi so prava paša za oči. Foto: M. Runtas

ozdravi in si nabere veliko sokov in življenjske moči. V teh primerih je veliko manj tudi vseh drugih drevesnih zajedavcev. Pomislimo, koliko vbodov od ušic in kaparjev mora pretrpeti drevo ob dobri paši. Pogosto se zgodi, da slabotnejša drevesa takrat celo ovenijo. Zaradi teh ran okuži drevesa več milijard bakterij in drugih sovražnikov. Zaradi tega gozd več let zapored ne medi, kljub temu pa je lahko dober gostitelj za povzročitelja mane. Gozd namreč medi le enkrat, dvakrat in redkokdaj celo trikrat v enem desetletju. Izjema je pri tem medenje

na smreki. Kakšno bo medenje, ne vem. Sodim, da zaradi vse večje onesnaženosti okolja slabše, vendar čebelarji ne obupajte – pride dan, upajmo vsaj.

Za konec bi rad še povedal, da tedaj, kadar je na Primorskem v zavetnih legah še v decembruolistena akacija, vem, da lahko pričakujem dobro čebelarsko letino.

Več o mani iglavcev in o napovedih medenja nam je v svoji odlični knjigi povedal profesor dr. Jože Rihar. Njegova knjiga je izšla lani, zato je dostopna vsem, ki jo želijo prebrati.

DVAJSET LET ZAKLADE IN ZAKLADNEGA ČEBELARJENJA Z AŽ PANJI

MARJAN DEBELAK (Tretji del)

Postopki pri zakladnem čebelarjenju

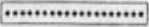
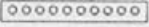
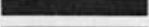
1. Prezimovanje in zgodnji spomladanski razvoj

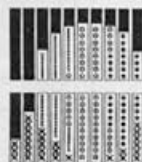
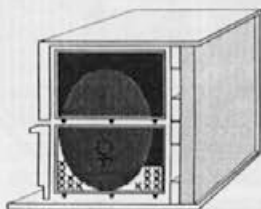
Od konca septembra ali od začetka oktobra, ko smo družino zazimili v obe etažah AŽ panja, pa do konca aprila, ko začne zmanjkovati celic za zalego, medicino in obnožino, čebelarju praviloma ni treba posegati v panj. Družina se v tem obdobju razvija popolnoma samostojno.

Pri dvoetažnem prezimovanju so družine v skladnici med seboj toplotno povezane ne le vodoravno, temveč tudi navpično. Blazina iz penaste gume in sneta panjska vratca AŽ panja, ki jih pri zakladnem čebelarjenju ne potrebujemo več, omogoča toplo in suho prezimovanje, to pa bo še bolj zanesljivo, če bomo celo skladnico odeli s starimi z odsluženimi velikimi postelnimi

odejami. Panji niso nikoli preveč toplotno izolirani, vendar moramo skrbeti, da bo tudi skozi penasto gumo vlaga izhlapevala! Družine se pozimi premaknejo druga k drugi in tudi zgodaj spomladi ohranjajo to toplotno udobje, saj le-to koristi obsegu širjenja zalege. Ob ugodnejših toplotnih razmerah je čebelja zimsko-spomladno gruča lahko znatno večja in kmalu skupaj z zalego sega v obe etaži AŽ panja. V drugi polovici aprila se družina že bliža razvojnemu višku, ki ga lahko doseže v obsegu AŽ panja. Čebelar mora družini dodati zaklado prej, preden ji postane panj pretesen in preden družina zaradi tega ne »sede« na roj z zaleženjem rojnih matičnikov.

Legenda

prazen sat		} zalego
1-7 dni		
7-14 dni		
14-21 dni		
cvetni prah		
med		
satnica		
tridelni sat z gradilno tretnjo		

Risba 1

V vseh različicah zakladnega čebelarjenja: Prerez panja in vsebina ter razpored satov ob koncu aprila. (Brez čebelarjevih posegov od zazimljenja.)

2. Rojno in pašno obdobje

Okoli 1. maja je v večini naših krajev v osrednji Sloveniji čas, ko mora čebelar pri zakladnem čebelarjenju **prvič ukrepati**. Na voljo ima tri že omenjene odločitve, glede na to, kje naj bo matica. Poglejmo vsako posebej.

PRVA RAZLIČICA

a) Matica v zakladi – medišče v AŽ panju

Pripravimo zaklado z matično rešetko. Vanjo iz AŽ panja prestavimo močno zaležene sate hkrati z matico. V sredino zaklade namestimo sate s polegajočo se zalego, da bo na njih matica takoj nadaljevala zaleganje. Proti obodu polnimo zaklado s sati vse mlajše zalege, da bodo matici nekoliko pozneje na voljo za vnovično zaleganje. Računajmo, da matica pri največji hitrosti zaleganja, tj. kadar na dan zaleže približno 3000 jajčec, potrebuje dva dni, da popolnoma zaleže en AŽ sat v zakladi. V zakladi čebele ne skladiščijo obnožine. Nad zaleženimi sati so vloženi sati, ki sprejmejo vence medu. Zato so zaleženi sati v zakladi skoraj v celoti izrabljeni za zalego. Če je AŽ sat popolnoma izdelan, ima na obeh straneh skupaj približno 7600 čebeljih celic. Če upoštevamo, da je na satu nekaj več kot 20 odstotkov neizdelanega prostora in celic, ki niso primerne za zaleganje, ostane na obeh stra-

neh AŽ sata 6000 celic, ki jih matica zaleže v dveh dneh ali nekaj več, če razmere za zaleganje niso najugodnejše. Devetsatna zaklada omogoča **stalno obnavljajoče se zaleganje z največjo zmogljivostjo** skoraj brez čebelarjevih posegov. To je lep dosežek, če pomislimo, da potrebuje družina v navadnih panjskih razmerah za maksimalno zaleganje 14 do 16 satov AŽ mere, ker zaležene sate čebele oblagajo z venci obnožine in medu. V tem primeru se zaklada izkaže kot najbolj zgoščeno panjsko plodišče, kar jih poznamo!

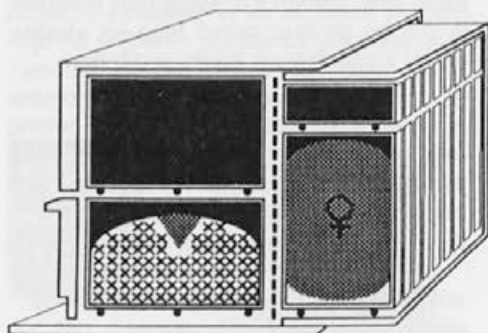
Preostale zaležene sate zložimo v spodnjo etažo AŽ panja. Ob njih je tudi prostor za gradilni satnik in dodajanje satnic. Večino satja v spodnji etaži bodo čebele napolnile s cvetnim prahom. V zgornjo etažo vstavimo prazne sate, da jih bodo čebele napolnile z medom.

Ko opravimo opisano preureditev in priključitev zaklade k AŽ panju, praviloma do konca glavnih paš novih ukrepov niso potrebni.

Izjemoma ukrepamo v naslednjih primerih:

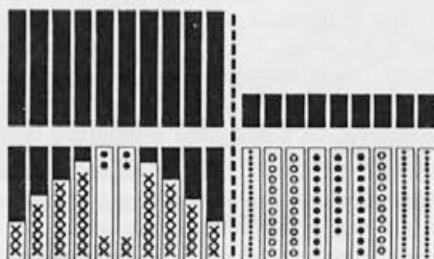
– Če zaleganje poteka občutno hitreje, kot to dopušča vnovična priprava izleženih celic na satih v zakladi.

Predvsem pri 8-satni zakladi (za 9-satni AŽ panj), in sicer pogosteje kot pri 9-satni, lahko nastane začasen zastoj v zaleganju, ker zmanjka celic za maksimalno hitrost

Risba 2

V prvi različici zakladnega čebelarjenja z matično rešetko na zakladi in matico v zakladi: Prikaz stanja po priključitvi zaklade, ko prestavimo vanjo zaležene sate z matico. S tem posegom je čebelja družina praviloma oskrbljena brez dodatnih ukrepov za celotno pašno obdobje (od maja do avgusta).

zaleganja, ki jo želi uveljaviti vsaka močna družina. Zato bi zaradi pomanjkanja žerk, ki so odjemalke mlečka, lahko nastala rojna kriza. Čebelar pomaga tako, da med zaležene sate v zakladi postavi kakšen sat z obnožino (še bolje pa s polegajočo zalego), ki ga najde v spodnji etaži AŽ panja. Iz zaklade prestavi v AŽ panj krajne sate, ki jih matica najbolj nerada vnovič zaleže, ali pa kakšen zelo zaležen sat s srednje staro zalego, ki še dalj časa ne bo uporaben za vnovično zaleganje.

– Če družina kljub vsemu sede na roj in zaleže rojne matičnike ali če je celo že skušala izrojit, pa to matici preprečuje matična rešetka na zakladi.

Čebelar lahko s premično zaklado zelo hitro in preprosto ozdravi rojno krizo. Ta postopek sem obširneje opisal v letošnji aprilski številki Slovenskega čebelarja, vendar ne bo škodilo, če ga na kratko ponovimo. Zaklado, v kateri je celotno gnezdo z matico, zalego in rojnimi matičniki, postavimo začasno na vrh ali ob stran skladanice panjev v čebelnjaku. V AŽ panj, v katerem ni odkrite zalege, vcepimo na sat s pokrito zalego matičnik ali pa ga vstavimo v matičnico.

Začasno razdeljena čebelja družina doživi v obeh delih protirojni šok in rojenje se ustavi. V zakladi čebele same podrejo matičnice, ker izgubijo vse pašne oziroma vletene čebele, ki se vrnejo v AŽ panj. V AŽ panju so zdaj združene vse pašne čebele, zato so sposobne za maksimalno izrabo paše. Če želimo oba začasno ločena dela kmalu znova združiti, po dobrem tednu dni jutraj iz AŽ panja odstranimo matičnico z matičnikom oziroma medtem že izleženo mlado matico. Zvečer dodamo osirotelemu AŽ panju zaklado, v kateri »stara« matica spet povečuje obseg odkrite zalege na satih, iz katerih se množično izlegajo mladice. Če želimo hkrati s tem pritirojnimi ukrepi pridobiti mlado sprašeno matico in opraviti preprosto zamenjavo matic, moramo počakati, da začne mlada matica v AŽ panju zalegati. Potem staro matico jutraj odstranimo iz zaklade, zvečer pa osiroteli del družine v zakladi priključimo k AŽ panju.

– Podoben ukrep opravimo, če želimo

prepeljati posamezne AŽ panje z zakladami na kratkotrajne paše.

V čebelnjaku ostanejo dan ali dva prej odstavljene zaklade, da se vse pašne čebele zberejo v AŽ panjih, nato pa jih brez težav odpeljemo na pašo.

– Če želimo v panju ob »stari« matici v zakladi vzrediti mlado matico.

Maja ali junija (pozneje rezultati niso tako dobri) prestavimo nekaj satov zalege iz zaklade v AŽ panj in tedaj na sat med zalego vcepimo matičnik (odprt ali zaprt). Družina seveda ne sme biti v rojlnem razpoloženju. Mlade čebele na prestavljenih satih so izgubile stik z matico in so voljne sprejeti matičnik. Potegnejo pa tudi kakšnega zasilnega, če imajo za to priložnost, tako kot tedaj, kadar se na prestavljenih satih z odkrito zalego znajdejo v oddelku, ki je od matice ločen z matično rešetko.

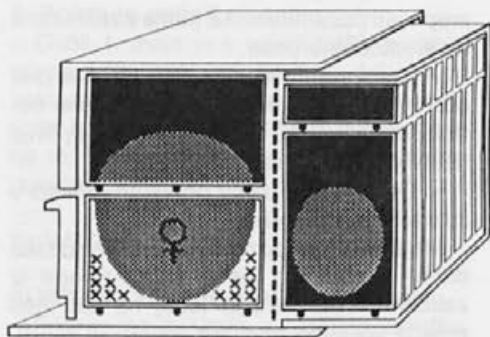
– Podobno ravnamo, če želimo pridobiti matični mleček.

Med dva ali tri v AŽ panj prestavljene zaležene sate iz zaklade vstavimo v satni okvir letvice z vcepljenimi žerkami v umetne matičnike. Čebele jih sprejmejo kljub matici v zakladi in jih obilno napolnijo z matičnim mlečkom.

DRUGA RAZLIČICA

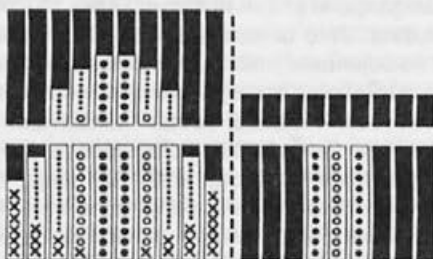
b) Matica v AŽ panju – medišče v zakladi

Tudi po tej različici pripravimo zaklado z matično rešetko. Vanjo iz AŽ panja prestavimo zaležene sate z večjimi venci medu. Matico pustimo v AŽ panju, da še naprej zalega v dveh oddelkih. Zaklada v tem primeru deluje kot medišče povečanega AŽ panja. Satov za zaleganje je matici na voljo več kot dvojno število v primerjavi s prvo različico. Vendar je na teh satih ali tesno ob njih tudi skladišče obnožine in venci medu. Če rojne krize ne želimo tvegati (ta nastane zaradi utesnjenega prostora za zaleganje), moramo večkrat ponoviti prestavljanje zaleženih satov z medenimi venci v zaklado. Tako učinkovitega in preprostega zdravlila proti sedanju na roj, kot je pri prvi različici, v tem primeru nimamo, razen če pred žrelo vsakega panja ne vstavimo lísice.

Risba 3

V drugi različici zakladnega čebelarjenja z matično rešetko na zakladi in matico v AŽ panju: Prikaz stanja po priključitvi zaklade, ko prestavimo vanjo nekaj satov zalege. Zaklada je v tem primeru medišče, AŽ panj pa veliko plodišče. Praviloma ta ukrep zadošča za celo pašno obdobje brez dodatnih posegov (od maja do avgusta).

TRETJA RAZLIČICA

c) Matice v AŽ panju in v zakladi – medišče ni ločeno od plodišča z matično rešetko.

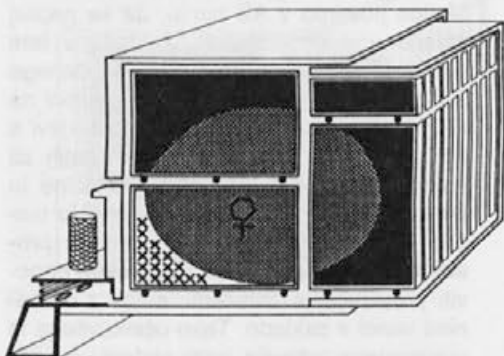
Zaklado priključimo na AŽ panj brez matične rešetke. V zaklado neobvezno predstavimo nekaj zaleženih satov, ne da bi jih izbirali. S tem čebelje gnezdo hitreje in odločneje razširimo v vse tri oddelke. Pri tej različici matica zalega z največjo biološko zmogljivostjo in ni bojazni, da bi se zaleganje v kritičnem rojnem obdobju zmanjšalo. Prostih celic za zaleganje je navadno v veliki krogli gnezda dovolj tudi, če jih z vrha in od strani omejujejo venci medu in obnožine.

Za vsak primer natakemo v obdobju

rojenja, ko dosega družina v razširjenem panju kritični vrhunec razvoja, pred žrelo lésico. Ko je nevarnost rojenja mimo, jo snamemo. Lésico odstranimo že prej, če opazimo, da je družina ustavila morebitno rojenje, saj je mlado matico treba spustiti na praho najpozneje mesec dni po prvem roju, oz. izleženju.

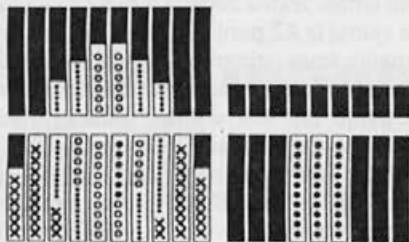
Menjava matice je pri tej različici zakladnega čebelarjenja opravljena praviloma samodejno s preleganjem, torej brez čebelarjevih ukrepov. Če družina roji, s tem seveda tudi sama zamenja matico.

Če bi v izjemnem primeru družina oslabela zaradi slabe matice, ki je čebele ne bi pravočasno prelegle, ostanejo čebelarju na voljo znani načini menjave matic. Še najboljši bi bil ta, da vstavimo v izpraznjeno

Risba 4

V tretji različici zakladnega čebelarjenja brez matične rešetke na zakladi (in seveda tudi ne v AŽ panju): Prikaz stanja v rojno-pašnem obdobju, ko nadenemo pred želo lésico. Čebelja družina se pri tem načinu čebelarjenja razvija celo leto brez čebelarjevih posegov v gnezdo.

Takšna je najnoveša vrsta preizkusnih lésic, s škrnjaki, pritrjenimi pred verande AŽ panjev. Te léstice lahko uporabljamo tudi za smukanje obnožine. Ljubiteljsko čebelarstvo Debelak, Bled. – Foto: Marjan Debelak

zaklado celo rezervno družinico z mlado matico in pripravimo na notranji strani zaklade steno iz nekoliko prebodenega časopisnega papirja. Seveda moramo nekaj ur pred tem iz oslabele družine odstraniti matico.

Pri tej različici, obstaja tudi možnost, da zaklada vedno ostane na AŽ panju. Preizkus le-te še poteka.

V tem primeru se izognemo delu z dodajanjem in odvzemanjem zaklade ter prihranimo prostor za shranjevanje zaklad. Pravzaprav nam je ostalo le odvzemanje čebeljih pridelkov in polnjenje pitalnikov za zimsko krmljenje, če zanemarjamo delo z natičanjem in snemanjem léstice, vstavljanjem in odvzemanjem premazanih ploščic ali travkov proti varoji (skozi žrelo) in zimsko odetje panjev, oziroma skladanice.

Na zaklado moramo v tem primeru pozimi tesno nadeti škatlo iz stiroporja, da jo toplotno izoliramo. Škatla naj bo za 10 cm daljša, da lahko v prostor za vratci (pokrovom) zaklade vstavimo blazino iz penaste gume, ki prepušča vlago.

3. Zazimitev

Po koncu glavnih paš (v večini Slovenije v sredini avgusta) odvezamo zaklade, razen pri možnosti tretjega načina zakladnega čebelarjenja, saj v tem primeru puščamo zaklade celo leto na AŽ panjih.

Iz odvetih zaklad preselimo v AŽ panj zaležene sate in matico, če je bila v zakladi. Spet organiziramo prezimovanje v dveh

etažah AŽ panja. Z obnožino obložene sate namestimo izmenično predvsem v gornjo etažo, saj so spodnji še povečini zasedeni z zalego. Medene sate odvezamo ni še vedno ostane dovolj pravega medu na venci okoli zalege. Z zgodnjim krmljenjem si čebele pripravijo najprimernejši sladkorni med za prezimovanje. Vstavimo Francičev pitalnik in nad njim za mediščno okence vstavimo prožno polovično blazino iz penaste gume. Takoj začnemo krmiti s počasnim odvzemom (1 liter v 24 urah). Nakrmimo do skupne količine medenih zalog, tj. približno 20 kg. Večino zaloge čebele nanosijo v gornjo etažo, kjer je vsaj v začetku tudi največ prostora. Če ocenjujemo, da smo v panju pustili približno 5 kg pravega medu, moramo petlitrski Francičev pitalnik štiri do petkrat napolniti s sladkorno raztopino 1:1. Krmljenje končamo konec

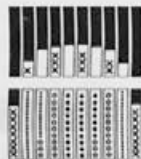
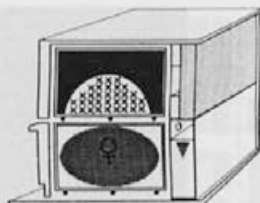
Slika kaže zaklado brez matične rešetke, ko jo čebelar odstavi z AŽ panja, da bi kaj pogledal ali uredil v prednjem delu panja. Vidna je tudi nepogrešljiva čebelarska tehtnica, ki tehta prido-bitni panj v gornji vrsti. – Foto: Marjan Debelak

Lésica je za silo lahko tudi čisto navadna matična rešetka, ki jo s škrljaki pritrdimo pred verando oziroma žrelo panja. Zalokarjev čebelnjak, Bled. – Foto: Marjan Debelak

septembra, najpozneje v začetku oktobra. Odzvamemo pitalnik, vstavimo spodnje okence in celotni notranji obod panja za okencema tesno zapolnimo (brez vrzeli, ki bi povzročale prepih) z 8–10 cm debelo blazino iz penaste gume.

Dvajset let zaklade in zakladnega čebelarjenja z našim narodnim panjem (AŽ) je torej že za nami. Številni čebelarji so na podlagi informacij skušali čebelariti na ta način. Gotovo bi jih bilo še več, če bi originalne zaklade in druge pripomočke za zakladno čebelarjenje lahko kupili v čebelarski trgovini. Vendar naše, vse bolj nebogljenе čebelarske trgovinice teh pripomočkov ne prodajajo. Morda zato ne, ker bi od prodaje imele premalo dobička, še bolj

Risba 5

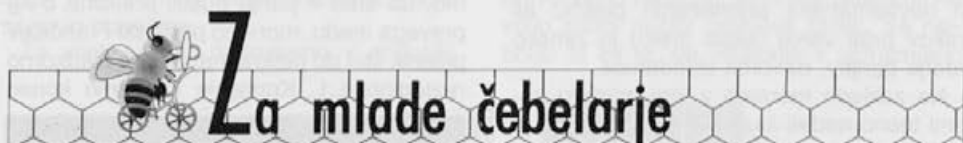
V vseh različicah zakladnega čebelarjenja: Prikaz stanja v panju ob koncu pašnega obdobja (sredi avgusta), ko pripravimo družine za prezimovanje v dveh etažah AŽ panja.

Risbe: Marjan Debelak (grafična obdelava: Boštjan Debelak)

verjetno pa zato, ker jim teh stvari nihče ne ponuja v prodajo. Redkokdo jih namreč izdeluje za trg.

Dejstvo je tudi, da sva snovalca zaklade in zakladnega čebelarjenja le ljubiteljska čebelarja in nisva podjetnika, ki bi kovala dobiček in prejemale nagrade od teh zamisli.

V takih okoliščinah je razvoj zakladnega čebelarjenja razumljivo počasen. Ob tem si s prijateljem nekoliko v šali dopovedujeva, da je kar prav tako, saj v naši državi na splošno že zdaj ob količkah dobri paši ne vemo, kam z medom, in kaj bi šele bilo ob podvojitvi pridelka, ki »grozi« pri splošni uvedbi zakladnega čebelarjenja...

MLADI ČEBELARJI SO SE PRVIČ SREČALI IN TEKMOVALI NA KOROŠKEM

prof. JANEZ MIHELIČ (nadaljevanje s str. 195)

Po kosilu je sledil najbolj pričakovan del tekmovanja, to je razglasitev rezultatov in podelitev nagrad. Pred tem sklepnim dogodkom pa so organizatorji pripravili še zanimiv kulturni program, v okviru katerega je nastopil harmonikarski zbor mladih harmonikarjev Prosvetnega društva Ravne. Nastopili so tudi mladi čebelarji in učenci

OŠ Prežihovega Voranca ter ob temi »Le z naravo ostajamo ljudje« povedali svoje misli in razmišljanja o sodobnem svetu in onesnaževanju narave, katere del sta tudi čebela in človek.

Nato je udeležence nagovoril župan občine Ravne-Prevalje **Maks Večko**, sicer tudi sam čebelar. Dejal je: »Vaša zunajšol-